

Зорана Ђукић

zdjukic201730006@student.fil.bg.ac.rs

Универзитет у Београду

Филолошки факултет

Жене које су оставиле траг – рута словенских књижевница¹

Defiant Trajectories, Mapping out Slavic Women Writers Routes / Edited by Katja Mihurko Poniž, Biljana Dojčinović & Maša Grdešić. – Ljubljana: Forum of Slavic cultures, 2021, 96 стр, ISBN 978-961-94672-7-5.

Крај XIX и почетак XX века у феминистичкој култури представља период отпора према мушкој хегемонији праћен континуираним покушајима феминисткиња и феминиста да постигну дуго жељену либерализацију. Конструисање феминистичког идеала *нове жене* уноси радикалне промене у патријархатом оковано друштво. Женски интелект и таленат коначно долазе до изражаја, расте број независних, образованих жена које присвајају феминистички модел живљења, вреднују слободу и почињу да истражују нове, до тада непознате просторе.

Тема публикације *Defiant Trajectories, Mapping out Slavic Women Writers Routes*, чије су уреднице Катја Михурко Пониж, Биљана Дојчиновић и Маша Грдешић, упориште има управо у концепту *нове*, ослобођене жене и не представља конвенционални зборник научних студија. Радови обједињени у овом издању Форума словенских култура представљени су на конференцији *Women Writers Route* одржаној у априлу 2019. године у Љубљани, и резултат су успешно реализоване идеје о креирању својеврсне мапе путева изабраних словенских књижевница. Њихови животи и уметничко стваралаштво уско су повезани с друштвено-политичким приликама XIX и XX века, те пружање ширег историјског контекста чини саставни део сваке од студија. Бавећи се судбинама жена које су оставиле траг, ауторке у својим истраживањима оживљавају сећање на неке од најистакнутијих жена хрватске, црногорске, пољске, руске, српске и словеначке књижевности.

Маша Грдешић у свом раду под називом *The Gender of Croatian Modernity: Marija Jurić Zagorka and Ivana Brlić-Mažuranić* подробно анализира уметничке путеве двеју књижевница истовремено правећи осврт на развој и утицај феминистичке теорије и студија рода у Хрватској, као и питање интеграције жена у хрватски књижевни канон.

Савременице Марија Јурић Загорка, ауторка историјских романа, и Ивана Брлић-Мажуранић, која се прославила пишући бајке за децу, издвајају се као најистраживаније жене хрватске књижевности. Концепт студије је компарација тадашњих перцепција њиховог уметничког стваралаштва заснованих на различитим животним ставовима ауторки. Чврсти феминистички идеали, политички ангажман и тежња ка увођењу иновација у традиционални књижевни модел Марије Јурић Загорке, супротстављени су аристократском пореклу и прихватању улоге жене и мајке Иване Брлић-Мажуранић. Анализирајући околности под којима су стварале, ауторка истраживања истиче и оно што их повезује – стигму која је пратила Марију Јурић Загорку као феминистичку активисткињу и Ивану Брлић-Мажуранић као књижевницу чији је рад схваћен као мајчинска дужност, без уметничке вредности.

Културно-политичке прилике у Црној Гори с краја XIX и почетка XX века једна су од централних тема рада *Divna Veković – Our Heroine* ауторке Ксеније Ракочевић. Истраживање обухвата биографију Дивне Вековић, прве жене доктора наука у Црној Гори, познате по својим преводима *Горског вијенца*, поезије Јована Јовановића Змаја и приповедака Вука Караџића на француски језик. Баш као и у случају хрватских књижевница, изванредан таленат Дивне Вековић праћен је бројним критикама и оспоравањима, због чега не постоји довољно релевантних извора о њеном животу и раду.

Као једна од најистакнутијих жена полске књижевности у зборнику се наводи Марија Конопничка. Ауторку светске класе, чија се дела пореде с делима Вирџиније Вулф и Томаса Мана, задесила је судбина слична оним које су проживеле и друге словенске књижевнице тог времена. Студија Монике Рудас-Гродске (Monika Rudaš-Grodzka), Катарзине Надане-Соколовске (Katarzyna Nadana-Sokolowska) и Емилије Колинко (Emilia Kolinko), која носи назив *Maria Konopnicka (1842–1910): In Search of Individual Emancipation*, открива појединости из живота славне књижевнице, борбу с патријархалним устројством, осудама свештенства и залагање за родну равноправност и права жена. У складу са самом идејом зборника, ауторке нам кроз своје истраживање представљају и путошћивије Марије Конопничке кроз европске земље окарактерисано као период личне слободе која је подстакла њену креативност и изнедрила нека од њених најпознатијих дела.

Из *сребрног доба* руске књижевности издвајају се светској јавности најпознатије словенске ауторке – Ана Ахматова, Марина Цветајева и Зинаида Гипијус. Екатерина Артемиук (Ekaterina Artemyuk) истиче да је циљ студије под називом *The Life and Literary Work of Russian Women Writers of the Early 20th Century: Their Artistic Merit, Cultural*

Contribution, and Meaning for the Present расветљавање непознатих података о животу и раду ових ауторки, као и укључивање савремених културних организација, библиотека, спомен-кућа, књижевних салона и других локација од значаја на мапу словенских књижевница.

Лик и дело Јелене Димитријевић, највеће српске књижевнице међу путницама и највеће путнице међу књижевницама, представља Биљана Дојчиновић у свом раду *The European Routes of Jelena J. Dimitrijević*. Централна тема истраживања почива на исцрпној анализи улоге путовања у животу, раду и перцепцији света ове књижевнице. Пишући о судбинама младих Туркиња у харемима, Јелена Димитријевић јача емпатију према женама, због чега феминистички дух постаје једна од главних карактеристика њене књижевности. Биљана Дојчиновић анализира најпознатија дела српске ауторке хронолошки пратећи њена путовања од Европе до Северне Америке, Африке и Азије. Жудња за откривањем непознатог Јелену Димитријевић наводи да помера границе женске слободе, упознаје нове светове и своје драгоцене искуство преноси на папир. Студија пружа шири контекст за схватање књижевног значаја ауторке чија се дела не свде на пуко описивање пејзажа и догађаја, већ третирају изузетно битна друштвено-политичка питања. Ослобођена свих врста предрасуда, проткана космополитским духом и мултикултуралношћу, дела Јелене Димитријевић непрестано преиспитују културне традиције, патријархална начела, положај жена у различитим друштвеним срединама и као таква представљају својеврсну критику европског начина живота.

Снажан феминистички идеал одредио је и стваралаштво словеначке књижевнице Зофке Кведер. Жена чији је рад оставио дубок траг на регионалној књижевној сцени XX века била је узор многим савременицима и изузетно цењена као ауторка прозе, драмских дела, позоришне и књижевне критике, али и као уредница женских часописа и боркиња за женска права. Катја Михурко Пониж, уз осврт на турбулентан живот и трагичан крај словеначке иконе феминизма, у студији *Zofka Kveder – Slavic Cultural and Feminist Icon of the Early 20th Century* детаљно испитује заслуге на основу којих је славна ауторка обезбедила значајно место не само у словеначкој, већ и у југословенској књижевности. Сећање на Зофку Кведер једнако је прожето њеним уметничким стваралаштвом као и залагањем за развој феминистичких идеала, будући да су њена дела често представљала одраз статуса жена тог времена. Активно преиспитујући питања женске инфериорности, родних стереотипа, фемицида, проституције, сексуалности, ванбрачног мајчинства, репродуктивних права, слободне љубави и других контроверзи, словеначка књижевница је упутила жустру критику на хипокризију савременог друштва и јасно одбацила

традиционалне парадигме, због чега се и према данашњим стандардима може сматрати ванвременском личношћу.

Сличност наизглед различитих животних путева поменутих словенских књижевница огледа се пре свега у чињеници да су биле жене у доминантно мушком свету, индивидуе слободног духа, жељне нових искустава и изазова, путовања и борбе за светлију будућност. Својом храброшћу Марија Јурић Загорка, Ивана Брлић-Мажуранић, Дивна Вековић, Марија Конопничка, Ана Ахматова, Марина Цветајева, Зинаида Гипијус, Јелена Димитријевић и Зофка Кведер прешле су пут који је утабао стазе новим генерацијама жена у књижевности. Студије обједињене у овом издању нису само део историјске и географске трајекторије, већ феминистичко завештање жена које су оставиле траг у словенској култури и, како саме ауторке наглашавају, храбро откривале нове просторе.

¹ Овај текст је настао у оквиру *Књиженства*.

Zorana Đukić

zdjukic201730006@student.fil.bg.ac.rs

University of Belgrade

Faculty of Philology

Women Who Have Left Their Mark – The Route of Slavic Women Writers